



Oslo

Oslo kommune

# Den livssynsåpne byen

Oslo kommunes strategi for tros- og livssynspolitik 2024-2034



## Den livssynsåpne byen - Oslo kommunes strategi for tros- og livssynspolitik 2024-2034

Oslo kommunes strategi for tros- og livssynspolitik omfatter syv prinsipper som skal bidra til å gjøre Oslo til en livssynsåpen by. Den er en oppfølging av rapporten *Tro det eller ei – Framtidens tros- og livssynspolitik i Oslo* fra 2020.

Strategien er overordnet og prinsipiell. Et samfunn er i konstant endring, og dette gjenspeiles i tros- og livssynspolitikken. Strategien søker derfor å legge et grunnlag og en retning for fremtidige debatter og avklaringer i tros- og livssynspolitiske spørsmål.

Selv om stadig færre innbyggere tilhører et tros- eller livssynssamfunn, gjør ikke det tros- og livssynspolitikken mindre viktig. Alle innbyggere har rett til å til å utøve, formidle og kritisere tro eller livssyn, de har tilsvarende rett til å la være, og alle har rett til vern mot diskriminering. Alle har også rett til å slutte å tro, eller konvertere til et annet tros- eller livssyn. Disse rettighetene må myndighetene, i dette tilfellet kommunen, beskytte og legge til rette for.

Tros- og livssynspolitikken finnes i store deler av kommunens ulike sektorer, men er særlig relevant innen skole, barnevern, helse- og omsorgstjenester, for gravplassforvaltning og i bydelene. Politikken gjør seg gjeldende på flere nivåer: I overordnede prinsipielle standpunkter, i etablerte praksiser, i enkeltvedtak, i rutiner og i daglige avgjørelser i det kommunale tjenesteapparatet.

Oslo kommune er ikke tjenesteleverandør for tro- og livssyn, men vil legge til rette for at tros- og livssynssamfunn kan ivareta sine medlemmer og andre innbyggere på en god måte. Gjennom denne strategien slås det fast hva som er kommunens overordnede politikk på feltet, samt retninger/veivalg/etc. som vil være førende for politikktutvikling og tjenesteutforming i kommunen fremover.

Oslo kommune skal legge følgende prinsipper til grunn for tros- og livssynspolitikken i Oslo:

1. Oslo skal være en livssynsåpen by
2. Oslo kommune skal beskytte tros- og livssynsfriheten: Alle innbyggere skal kunne leve med sin tro, sitt livssyn eller ikke-tro, uten å risikere diskriminering eller hatefulle ytringer.
3. Oslo kommune skal ha en helhetlig tilnærming til tros- og livssynsspørsmål
4. Tros- og livssynspolitikken skal sikre likebehandling av innbyggere og tros- og livssynssamfunn.
5. Tros- og livssynssamfunn er en del av sivilsamfunnet og frivillig sektor.
6. Tro og livssyn er en ressurs for enkeltmennesker og for samfunnet: Oslo kommune skal ha god dialog og samarbeide med tros- og livssynssamfunn om samfunnsutvikling, og om å skape gode lokalsamfunn og nabolag.
7. Oslo kommune skal øke sin kompetanse om tro- og livssynsspørsmål for å kunne bidra til likeverdige tjenester og tilbud til befolkningen.

### *Ytringsfrihet vs. religionsfrihet*

Menneskerettighetene er tatt inn i grunnloven og annen norsk lov. Men de er også rettsregler Norge har forpliktet seg til gjennom internasjonale organer som FN og Europarådet. Tros- og livssynsfriheten er sentral i utformingen av tros- og livssynspolitik. Det er også vernet mot usaklig forskjellsbehandling på grunnlag av livssyn, kjønn eller seksuell orientering.

Ytringsfrihet innebærer også retten til religionskritikk. Alle innbyggere skal kunne kritisere tro og livssyn. Ingen skal kunne praktisere tro eller livssyn på en måte som krenker andres menneskerettigheter.

Menneskerettighetene skal tolkes slik at de støtter opp under hverandre. Tros- og livssynsfriheten innebærer rett til å danne og ta del i tros- og livssynssamfunn. Men dette følger også av forsamlingsfriheten og organisasjonsfriheten. Ytringsfriheten innebærer rett også til å ytre seg – både offentlig og privat – på grunnlag av sin livssynsidentitet.

Det er en kjensgjerning at ulike menneskerettigheter kan komme i konflikt med hverandre og at det kan oppstå situasjoner der det kan bli nødvendig å avveie ulike rettigheter mot hverandre.

I både straffeloven og i likestillings- og diskrimineringsloven er det bestemmelser som begrenser ytringsfriheten, og forbyr hatefulle ytringer, diskriminering, trakassering, hensynsløs adferd og krenkelse av privatlivets fred. Hatefulle ytringer er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som f.eks. rammer et trosmedlems eller et trossamfunns verdighet, anseelse og status i samfunnet.

Bystyret har vedtatt en egen handlingsplan mot hatefulle ytringer. I handlingsplanen *Ord betyr noe* understrekes kommunens *særlige ansvar* for å imøtegå hatefulle ytringer og å ha en ikke-diskriminerende praksis, og vise at uakseptabel oppførsel skal ha følger for de som volder skade. Hatefulle ytringer som rammer troende, ikke-troende eller tros- eller livssynssamfunn er en trussel mot det livssynsåpne samfunn. Slike ytringer er en krenkelse av den enkelte, men skader også kommunens mål om et åpent samfunn der innbyggerne lever trygt og med respekt for hverandre. Kommunen vil gjøre bruk av både juridiske og sivile virkemidler i sin innsats for å bekjempe hatefulle ytringer og holdninger. Kommunen vil bruke juridiske virkemidler i tilfeller som anses å gjelde lovbrudd og hatkriminalitet. Sivile virkemidler er mer aktuelle i samhandling med søkere om kommunal støtte, i offentlige anskaffelser, utleie av kommunale lokaler og annen samhandling med aktører i næringsliv og sivilsamfunn.

### *Tros- og livssynssamfunn i relasjon til samfunnet for øvrig*

I et livssynsåpent samfunn har tros- livssynssamfunnene og storsamfunnet gjensidige forpliktelser til hverandre. Det betyr for eksempel at myndighetene legger til rette for aktivitet, samtidig som det forventes at tros- og livssynsfeltet deltar i samfunnet, bidrar med engasjement og utvikling, og at de forholder seg til de normer og regler som gjelder. Dette beskrives ytterligere under prinsipp nr. 5.

Offentlige myndigheter bidrar med finansiering og annen tilrettelegging for tros- og livssynssamfunnene. Myndighetene forventer i den forbindelse god økonomistyring og transparens i virksomheten.

I et livssynsåpent samfunn vil det være situasjoner der sivilsamfunnet og det offentlige utfordrer hverandre. For eksempel kan det være utfordrende der kommunens forventning om kjønnsbalanse eller at tilbud er åpne for alle, kommer i strid med et tros- eller

livssynssamfunns syn, som kanskje har grunnlag i en hellig eller religiøs tekst. Det samme kan gjelde hvordan et tros- eller livssynssamfunn forholder seg til normbrytende kjønnsuttrykk og samlivsformer.

Oslo kommune er iht. likestillings- og diskrimineringsloven forpliktet til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av etnisitet, tros- og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, kjønn og alder, eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Både stat og kommune har positive erfaringer fra likestillingspolitikk med bruk av dialog, retningslinjer for støtteordninger og støtte til grupperinger internt i tros- og livssynssamfunn. Kommunen støtter bl.a. opp om sivilsamfunnets innsats for likestilling og likeverd, selvhjelpsgrupper for kvinner og forebygging av negativ sosial kontroll gjennom tilskuddsordningen for likestilling og frigjøring.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Oslo, STL Oslo, samler trossamfunn til workshops om kjønns mangfold, ekskluderende og inkluderende praksiser og holdninger, og forebygging av fordommer og hatefulle holdninger. Den norske kirke har utarbeidet en handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold. Muslimske Dialognettverk oppmuntrer til rekruttering av kvinner til lederverv i rapporten *Kvinner i norske moskeer: Nye muligheter*.

#### *Barn og unge*

Barn og unge har en særlig beskyttelse og har egne rettigheter, og disse skal vernes om i tros- og livssynspolitikken.

Dilemmaer knyttet til barns beskyttelse og egne rettigheter, og foreldres eller foresattes ansvar og rett til å oppdra barna sine, dukker opp i mange spørsmål relatert til tro og livssyn. Det kan være vanskelig å avgjøre hvor grensene går mellom hva myndighetene, barna selv, og foreldre/foresatte bør bestemme.

*Tro det eller ei* trekker frem en rekke viktige områder innenfor særlig skole og barnevern. På skolen møter man utfordringer knyttet til deltakelse på gudstjenester i skoletiden, deltakelse i svømmeundervisning, bønn i skoletiden mv. Flere av disse områdene er regulert gjennom lovverk, nasjonale føringer eller kommunale føringer. Skolesektoren må, på samme måte som øvrige kommunale sektorer, vurdere hvorvidt dagens politikk og praksis er i tråd med prinsippene i denne strategien, eller om det er behov for endringer. Det samme vil gjelde barnevernet.

I barnevernet er barn og unges tilknytning til tro og livssyn en del av vurderingen av hva som er barns beste. Dette er regulert i barnevernslovens § 1-8, som har en overordnet bestemmelse om at barnevernet skal ta hensyn til barns etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn på alle stadier av en barnevernssak. I barnevernslovens § 5-3 presiseres det videre at det ved valg av plasseringsted for barn som må bo utenfor hjemmet, skal legges vekt på barnets mening, barnets identitet og behov for omsorg i et stabilt miljø, behov for kontinuitet i barnets oppdragelse og barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

## Oslo kommunes prinsipper for tros- og livssynspolitik:

### **1. Oslo skal være en livssynsåpen by**

Jo mer vi kjenner hverandre og kjenner til hverandres tro eller ikke tro, jo lettere er det å bygge felleskap i en by med mange forskjellige mennesker.

En livssynsåpen by er en by som er åpen for alle byens innbyggere, uavhengig av hva de tror på, ikke tror på, eller ikke vet om de tror på. En livssynsåpen by er en by som er åpen for forskjeller og ulike meninger, og som bidrar til at innbyggerne møter hverandre med forståelse og respekt. I en livssynsåpen by forstås tro og livssyn som en ressurs for enkeltmennesker og for samfunnet, og som noe som i seg selv er en verdi og en rettighet som samfunnet må ivareta.

Tros- og livssynssamfunnene er en positiv kraft i samfunnet. Oslo berikes av at tros- og livssynssamfunn bidrar til et mangfold av kulturaktiviteter og sosialt hjelpearbeid, og gjennom samarbeid og dialog gjør kommunen og tros- og livssynsfeltet byen til et bedre sted å bo. At flere tros- og livssynssamfunn synlig markerer sine høytider i bybildet er et eksempel på dette, og er en berikelse for byen og for byens store, mangfoldige befolkning.

En naturlig synlighet i bybildet er en del av det livssynsåpne samfunn. Våre fellesområder skal kunne være samlingssteder for religiøse opptog, festivaler og festdager. Arrangementer som Turbandagen eller Eid for alle er synlige og åpne arrangementer for alle byens innbyggere. At kirkeklokker og bønnerop kan høres, er en helt dagligdags del av det å være en stor og mangfoldig by.

Samfunnet blir mer og mer polarisert. Vi har et felles ansvar for å motvirke denne trenden og skape et samfunn der innbyggerne kan finne sin plass og erfare at samarbeid er bedre enn konflikt.

Det er også en viktig forutsetning for et livssynsåpent samfunn at man føler seg trygg med å leve med troen sin eller livssynet sitt, uten å risikere diskriminering eller hatefulle ytringer.

Samtidig er uenighet en naturlig og selvsagt del av dagliglivet i en mangfoldig og livssynsåpen by. Vi må tåle å være uenige, tåle at valg og synspunkter skaper debatt. Dialog og uenighet - hvis gjennomført på en saklig måte - er et positivt trekk ved en livssynsåpen by. Diskusjon og uenighet bringer samfunnet fremover og utfordrer oss. Det er ikke et mål at alle skal være enige.

### **2. Alle innbyggere skal kunne leve med sin tro, sitt livssyn eller ikke-tro, uten å risikere diskriminering eller hatefulle ytringer.**

Religionsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet. Det betyr at vi som samfunn må beskytte retten hver enkelt har til å ha sin egen tro, sitt eget livssyn eller sin egen ikke-tro. Det innebærer også retten til å slutte å tro eller skifte tro. Vi må respektere andres rett til å leve som seg selv, og forvente at andre respekterer vår rett til det samme. Det innebærer også at majoritetens og minoriteters rettigheter skal sikres på lik linje. Utøvelse av tro og livssyn påvirker identitet, psykisk helse, tilhørighet og samhold.

Medlemmer av tros- eller livssynssamfunn skal samtidig føle seg trygge på å kunne leve sine fulle liv, trygge fra hets, diskriminering, annen forskjellbehandling eller ekskluderende praksiser, også innenfor rammene av tros- og livssynssamfunn.

Synlige markeringer av religiøse høytider i det offentlige rom hører hjemme i en livssynsåpen by. Slike markeringer er et viktig signal til byen befolkning som tilhører det aktuelle tros- eller livssynssamfunnet at de hører til i byen på linje med alle andre, og det viser til byens befolkning som helhet at byen er et stort mangfold av ulike bakgrunner, kulturer og trosretninger. Alle tros- og livssynssamfunn må ha lik mulighet til å gjennomføre slike markeringer. Kommunen bør bistå tros- og livssynssamfunnene med gjennomføringen, men finansiering og initiativ må komme fra samfunnene selv.

Innebygget i det å ha ulike tro eller livssyn ligger en rekke grunnleggende uenigheter om hva som er rett. Å ha respekt og forståelse for hverandre betyr at vi må tåle uenighet. Det betyr også at vi må leve med at det er en løpende diskusjon i samfunnet mellom ulike syn, og at det er rom for å diskutere, kritisere og protestere. Det vil oppstå konflikter. Å være en livssynsåpen betyr også at vi erkjenner at motsetningene finnes.

Et samfunn med høy tålegrense for uenigheter og motsetninger forutsetter at det er rom for kritisk refleksjon og at vi som bor her har kunnskap om ulike kulturer og ulike levesett. Det er viktig at myndighetene bidrar til at diskusjonene føres med mest mulig saklighet.

Et trekk ved demokratiet er å fremheve det en selv mener som riktig, og det motstanderne mener som feil. Det vil dannes flertall og mindretall. I en del tilfeller kan en vedta det flertallet mener er rett, eller prøve å komme frem til felles normer. Både dialog og protest er metoder der samfunnet utvikler seg i retning av ny konsensus, noe man for eksempel har sett når det gjelder aksepten av kvinnelige prester eller homofilt samliv i folkekirken. Flertallet skal likevel ikke kunne pålegge en minoritet å opptre i strid med sin overbevisning, så lenge dette ikke går på bekostning av andre.

Religionsfrihet innebærer rett til å være både svært konservativ eller svært alternativ i livssynsspørsmål. Religionsfrihet innebærer også retten til å tro på ting som er krenkende for andre, men det betyr ikke at man har rett til å diskriminere andre. Dette er regulert av lovverk.

### **3. Oslo kommune skal ha en helhetlig tilnærming til tros- og livssynsspørsmål**

Tros- og livssynspolitikken gjør seg gjeldende på flere nivåer i kommunen: I overordnede prinsipielle standpunkter, i etablerte praksiser, i enkeltvedtak, i rutiner og i daglige avgjørelser i det kommunale tjenesteapparatet. Det gir et behov for en helhetlig og overordnet politikk. En helhetlig tros- og livssynspolitikken forstås som at den er konsekvent og gjennomført, og innebærer å se tilrettelegging for, støtte til og samarbeid med tros- og livssynssamfunnene i sammenheng med kommunens møte med enkeltmenneskene i byen.

Tros- og livssynspolitikken er et eget politikkområde, samtidig som denne politikken også er middel for å nå andre mål som bedre integrering, bedre beredskap, økt deltakelse i fritidsaktiviteter mv. Denne politikken omfatter alle, i hele byen og i alle livsfaser.

Kommunens ansvar i forskjellige saker varierer fra situasjon til situasjon og fra virksomhet til virksomhet. Hvilke retningslinjer skal følges? Hvilke prinsipper skal ligge til grunn i de kommunale tjenestene? Denne strategien, og det å etablere prinsipper for tros- og livssynspolitik er første steg mot en helhetlig tilnærming til disse spørsmålene. Deretter vil konkret oppfølging i de enkelte sektorene, i form av eksempelvis handlingsplaner eller retningslinjer som er tuftet på denne strategiens prinsipper, sørge for en mer helhetlig politikk.

Tros- og livssynsutvalget påpeker at politikken er fragmentert. Derfor er det viktig at informasjon om og innsikt i hva som er de overordnede politiske målsetningene og bestemmelsene, når frem til kommunens tjenesteapparat. På den måten sørger vi for at det er sammenheng mellom overordnede målsetninger og praksis, og vi sørger for at alle innbyggere får likeverdig behandling. Vi sikrer at utgangspunktet for bestemmelser er likt, uavhengig om det gjelder eksempelvis lån av lokaler, skole spørsmål eller helsehjelp.

#### **4. Tros- og livssynspolitikken skal sikre likebehandling av innbyggere og tros- og livssynssamfunn**

Alle innbyggere har i henhold til menneskerettighetene lik rett til tros- og livssynsfrihet, og rett til vern mot usaklig forskjellsbehandling på grunnlag av tro og livssyn. Dette diskrimineringsvernet beskytter alle på lik måte, både innbyggere med og uten en tro eller et livssyn.

Universell utforming er vesentlig for at innbyggerne skal få benyttet sin religionsfrihet. Kommunen må aktivt legge til rette for at mennesker med funksjonsnedsettelse har adgang til religiøse fellesskap.

Likeverdige og inkluderende tjenester betyr at alle har tilgang til tjenester av like god kvalitet, tilpasset den enkelte. Det gjelder også kommunens støtte og tilrettelegging for trosutøvelse. Likeverdige tjenester er ikke like tjenester, de må derimot være tilpasset den enkelte bruker. Tilrettelegging og tiltak bør være basert på innsikt om hva som eventuelt utgjør diskriminerende og lovstridig forskjellsbehandling. Ulike trossamfunn kan ha behov for ulike former for tilrettelegging.

I dag praktiseres ikke likebehandling i tilstrekkelig grad. Nå som kommunen vil støtte, eller tilrettelegge for, enkelte menneskers trosutøvelse, må vi følgelig gi alle i tilsvarende situasjon likeverdige tjenester. Kommunen må særlig bidra til mulighet for deltagelse i religiøse fellesskap for personer med nedsatt funksjonsevne.

Prinsipp om likebehandling kan ha innvirkning på hvordan kommunen støtter opp om og organiserer samtale tjenester, livssynsbetjening, eksistensielle samtaler mv., til beboere på sykehjem, slik at alle beboere får tilbudet de trenger og har krav på. Dette betyr ikke at dagens tilbud skal reduseres.

Det kan også ha innvirkning på hvordan kommunen organiserer beredskapsarbeidet i tros- og livssynssammenheng, slik at alle innbyggers ivaretas på en like god måte. Tros- og livssynsutvalget påpeker dette i *Tro det eller ei*, hvor de skriver at «kommunen må ta et større ansvar for å sikre byens mangfold i beredskapsarbeidet».

Det kan videre påvirke praktisering av bønn i skoletiden på byens skoler for å sikre at alle elever har det samme tilbudet og de samme rammene. En slik likebehandling må likevel sikres samtidig som det må finnes rom for dialog, i dette eksempelet mellom skoleledere og elever, om å finne gode praktiske løsninger som fungerer for alle.

Videre kan likebehandlingsprinsippet også gjøre at kommunen endrer praksis i utleie av lokaler og utearealer, slik at eksempelvis alle bydeler praktiseres utlån og utleie på samme måte. Dette er spørsmål de ulike sektorene i kommunen må ta stilling til i utforming av sine tilbud og tjenester som følge av at denne strategien vedtas.

Samfunnet finansierer kirkebygg som kan brukes til religiøse seremonier. Det er utfordrende for innbyggere å finne tilsvarende lokaler til for eksempel bryllup og begravelser som er livssynsåpne. Det gjennomføres for eksempel ukentlig en rekke vielser i Oslo Rådhus, men kun unntaksvis bisettelser eller begravelser. Tilgjengeliggjøring av flere kommunale lokaler kan løse noe av behovet, men kommunen bør vurdere behovet for større livssynsåpne seremonirom.

## **5. Tros- og livssynsamfunn er en del av sivilsamfunnet og frivillig sektor**

Tros- og livssynsutvalget skriver i *Tro det eller ei* at tros- og livssynssamfunnene må stadfestes og behandles som en del av frivillig sektor. I frivillighetsmeldingen fra 2016 defineres frivillig sektor på følgende måte:

### *2.1.1 Frivillig sektor*

Frivillig sektor defineres som frivillige organisasjoner, lag, foreninger og frivilligsentraler, i tillegg til frivillig innsats som er egenorganisert. Organisasjonene defineres i tråd med FNs Handbook on non-profit Institutions in the system of National accounts (2003, s. 18- 21) og beskrives ved en varig og regelmessig aktivitet av mer eller mindre formell art. En frivillig organisasjon kjennetegnes ved at den ikke er underlagt offentlig styring, står ansvarlig for egne aktiviteter og kan nedlegges på eget initiativ. Fortjeneste viderefordes ikke til eiere, ledere, medlemmer eller andre, og overskudd må brukes i samsvar med organisasjonenes hovedformål. Medlemskap eller deltakelse er ikke lovpålagt eller obligatorisk.

I henhold til denne definisjonen er tros- og livssynssamfunn en del av frivilligheten. Det er også en gjengs oppfatning at de er en del av frivillig sektor. Denne definisjonen anerkjenner alt det frivillige arbeidet som nedlegges i tros- og livssynssamfunnene/organisasjonene, og deres arbeid for sine medlemmer og engasjement for samfunnsutvikling som en del av sivilsamfunnet.

Som en del av sivilsamfunnet og frivillig sektor er tros- og livssynsfeltet en viktig samarbeidspartner for kommunen. Dette omtales ytterligere under prinsipp nr. seks. En slik status gir også tilrettelegging fra kommunen, for eksempel i form av utlån og utleie av kommunale lokaler, noe mange tros- og livssynssamfunn har utfordringer med.

## **6. Tro og livssyn er en ressurs for enkeltmennesker og for samfunnet: Oslo kommune skal ha dialog og samarbeide med tros- og livssynssamfunn om samfunnsutvikling i byen, og om skape gode lokalsamfunn og nabolag**

### *Samarbeid og dialog*

I det livssynsåpne samfunnet har det en verdi å bli kjent med hverandres tro og livssyn. Det er viktig for å bygge ned fordommer, ufarliggjøre ulikheter, skape bedre forståelse for



hverandres likheter og forskjeller, og motvirke utenforskap. Dialog er også viktig for å dempe konflikter og for å sikre en bedre forståelse, både mellom kommunen og tros- og livssynsfeltet, og tros- og livssynssamfunn imellom.

27 prosent av tros- og livssynssamfunnene i Oslo har mer enn 50 prosent utenlandsfødte medlemmer. Dette gjør tros- og livssynssamfunnene til viktige samlingsteder for innvandrere. Dette gjør også tros- og livssynssamfunnene til viktige samarbeidspartnere for kommunen i å skape gode, inkluderende nabolag.

Det er mange mulige møtepunkter mellom samfunnene, innbyggere og kommunale organer. Tros- og livssynssamfunn ønsker å bidra til å skape gode lokalsamfunn, og gjør det allerede mange steder. De kan også være en viktig samarbeidspartner for andre frivillige og ideelle organisasjoner, for eksempel i prosjekter og aktiviteter til gode for nabolag og nærmiljø.

Tro og livssyn kan samtidig være splittende og føre til segregering og konflikter. Vi kjenner eksempler på parallellsamfunn og organisasjoner som aktivt tar avstand fra omverdenen. Det kan være grupper som ønsker å beskytte seg mot storsamfunnets påvirkning og normer, og det finnes eksempler på sekteriske grupper der medlemmer straffes. Samarbeid og dialog kan være vanskelig. Samtidig er kunnskap og nedbygging av fordommer viktig for å lykkes. De fleste tros- og livssynsamfunn i Oslo er positive krefter som bør involveres mer i å skape gode lokalsamfunn og nabolag.

Tros- og livssynsutvalget påpeker i sin rapport at flere trossamfunn etterlyser et bedre samarbeid med kommunen. De viser til at det i flere bydeler var formaliserte samarbeid tidligere, men at disse er avviklet i dag. De savner slike samarbeidsformer, og opplever ikke å bli involvert når det tas avgjørelser, eller når det er utfordringer hvor de kunne bidratt til løsninger. Samtidig vet vi at det finnes gode samarbeid i lokalsamfunnene, kanskje særlig i bydeler som er en del av kommunens områdesatsninger i Groruddalsbydelene og bydelene Søndre Nordstrand og Gamle Oslo.

Kommunen må i større grad støtte opp om slike møtepunkter og samarbeid. Kommunen må også i større grad anerkjenne og støtte tros- og livssynssamfunn og -organisasjoner som samfunnsbyggende organisasjoner, som viktige samarbeidspartnere som også kan supplere det kommunale tjenesteapparatet, som sentrale integreringsarenaer, og som tilbydere av gode fritidstilbud til befolkningen, i særlig grad barn og unge.

Videre kan erfaringer om slike samarbeid og møtepunkter samles inn, systematiseres og spres som et ledd i kommunal kompetanseheving om hvordan kommunen sentralt og bydelene lokalt kan samarbeide med organisasjonslivet om å skape gode nabolag og lokalsamfunn.

#### *Beredskap*

Samarbeid mellom kommunen og tros- og livssynsfeltet gjør seg også gjeldende i beredskapsarbeid.

Gjennom koronapandemien fikk kommunen erfare betydningen av et tett samarbeid med tros- og livssynsfeltet. Tros- og livssynssamfunnene nådde frem med viktig informasjon til deler av befolkningen som kommunen ikke nådde selv, og fungerte slik som en døråpner, eller vei inn til mange innbyggere. Tilsvarende er dialog og samarbeid med trossamfunn avgjørende i andre former for alvorlige situasjoner, både nasjonalt og internasjonalt, og der kommunen har behov

for å nå ut til, og ikke minst bistå, befolkningen, som for eksempel i krigs- og konfliktsituasjoner.

Kommunen skal og bør anerkjenne tros- og livssynssamfunnene som en ressurs for informasjonsspredning og psykososial støtte i forbindelse med uønskede hendelser eller større samfunnskriser. De er et sted hvor befolkningen henter veiledning, trøst og støtte under traumatiske opplevelser og søker samhold, og et sted hvor mange søker trygghet og samtaler. Dette gjør at de kan støtte kommunens beredskapsarbeid både som en forebyggende og håndterende kapasitet.

## **7. Oslo kommune skal øke sin kompetanse om tro- og livssynsspørsmål for å kunne bidra til likeverdige tjenester og tilbud til befolkningen.**

I en livssynsåpen by er det ikke bare innbyggerne som er åpne for hverandre, og som søker å møte hverandre med respekt og forståelse. At Oslo skal være en livssynsåpen by betyr også noe for hvordan tjenestene møter innbyggerne og hvordan tilbudene i kommunen er. Økt kompetanse gir bedre tjenester, og innbyggere og deres rettigheter blir bedre ivaretatt.

Kompetanse om tros- og livssynsspørsmål er relevant i store deler av kommunens tjenester. Oslo kommune må sørge for at både de som utvikler og de som utfører tjenestene har god kompetanse og at tjenestene utvikles i takt med samfunnsutviklingen. Det gjelder for eksempel innen skole, barnehage, barnevern og helse- og omsorgssektoren, der kunnskap om for eksempel mattradisjoner og andre praktiske behov i hverdagen spiller inn. Som utvalget påpeker i *Tro det eller ei*, er det også et behov for økt kompetanse om tros- og livssynssamfunn og deres behov i areal- og byggforvaltningen i kommunen.

De kommunale tjenestene må utvikles i tråd med innbyggernes behov. Det betyr for eksempel at når den eldre befolkningen i stadig større grad endres med tanke på kulturell og religiøs tilhørighet, må helse- og omsorgstjenestene utvikles tilsvarende. Det er behov for bedre kompetanse på innholdet i ulike trosretninger og livssyn, og ikke minst kunnskap og erfaring i hvordan manøvrere i et mangfoldig samfunn, hvordan ulike behov settes opp mot hverandre, og hvordan håndtere ulikhet og ulike behov og ønsker.

Hos hjemmetjenesten og helse- og omsorgstjenestene ellers, er mangfoldskompetanse særlig viktig i tiden fremover. En økende og stadig mer mangfoldig eldrebefolkning vil ha behov for tilpassede tjenester. For de fleste av oss er religionsfrihet en selvfølge. Men for de av oss som er avhengige av hjelp fra andre, er ikke dette nødvendigvis tilfelle. Noen trenger hjelp til å uttrykke hva de ønsker av tros- og livssynsutøvelse, noen trenger assistanse for å kunne praktisere sin tro, og for å kunne fortsette å ha kontakt med og ta del i det fellesskapet de er en del av. Kommunen må være mer bevisst sin plikt til å bistå i slike situasjoner. Et enkelt eksempel kan være å tilby mat til innbyggere med ulike former for kognitiv svikt, som er i henhold til deres tros- eller livssynsmessige overbevisning.

Kompetanse om tros- og livssynsspørsmål vil også bidra til bedre tjenester og tilbud til befolkningen når det gjelder utviklingen av byen, både på et byomfattende og lokalt nivå. Som beskrevet under prinsipp nr. fem vil kompetanse om og videreutvikling av tros- og livssynssamfunnene som viktige samfunnsaktører være positivt for byutviklingen. Videre er det

behov for økt kunnskap om innbyggers behov for møteplasser relatert til tro og livssyn. Dette vil gjøre seg gjeldende i plan- og reguleringsprosesser, der kommunen i større grad bør ha kompetanse om innbyggers varierende behov, og hva det har å si for lokalisering, organisering, drift og arkitektonisk utforming.

Ulike tros- og livssyn gir forskjellige behov i ulike faser av livet. Kommunen skal ha god kunnskap om behovene slik at vi kan ivareta innbyggernes menneskerettigheter og velferdsbehov på en god måte.

Gravplassforvaltningen er et godt eksempel på tilrettelegging av kommunale tjenester. Her har avdøde og deres pårørende behov for verdighet og tilpassede ritualer. Krematoriet på Alfaset er tilrettelagt slik at familien kan følge kisten til kremering, og det er mulig å se inn i ovnen. Gravplassene har felt med retningsbestemte graver, med sarkofager eller andre tilpasninger. Det er lagt opp til at besøkende kan vaske hendene. Man kan også velge unavnet minnelund hvis man ønsker det. Høy kunnskap om ulike behov er viktig for å kunne gi et godt tilbud.